

E. LATORRE BROTO. *Liberators of a Great People. The Greek Revolution, Philhellenism and the Liberal International in Spain (1821-1822)*. (Τρίγλωσση έκδοση Ισπανικά-Ελληνικά-Αγγλικά). Εκδ. Καστανιώτης; Αθήνα 2022, pp. 317-319.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο εορτασμός των διακοσίων χρόνων από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης πρόσφερε στην επιστημονική κοινότητα μια εξαιρετική ευκαιρία για να αναθεωρήσει εις βάθος όλες τις πτυχές της μέσα από καινοφανείς προοπτικές και εστιάζσεις. Αν και θα ήταν ακόμη πρόωρη και βεβιασμένη η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την πρόοδο της έρευνας τα τελευταία χρόνια, μπορούμε να διακινδυνεύσουμε λέγοντας ότι η πιο σημαντική από αυτές είναι η ένταξη της Ελληνικής Επανάστασης στο πλαίσιο της Εποχής των Επαναστάσεων και, πιο συγκεκριμένα, στο λεγόμενο «μεσογειακό κύμα», το οποίο ξεκίνησε από την Ισπανία, την 1η Ιανουαρίου του 1820, με τη στρατιωτική στάση (*pronunciamiento*) του αντισυνταγματάρχη Ραφαέλ δελ Ριέγο στο Καβέθας δε Σαν Χουάν, στην επαρχία της Σεβίλλης. Ο όρκος στο Σύνταγμα του Κάδιθ, του 1812, από μέρους του βασιλιά Φερδινάνδου Ζ΄ των Βουρβόνων, κλόνισε τα θεμέλια της Ευρώπης της Παλινόρθωσης, η οποία, έχοντας γεννηθεί το 1815 στο Συνέδριο της Βιέννης, βάσιζε την επαναφορά του Παλαιού Καθεστώτος στη νομιμότητα της απολυταρχικής εξουσίας των μοναρχών, που τους είχε παραχωρήσει η Θεία Πρόνοια.

Η καθιέρωση ενός συστήματος συνταγματικής μοναρχίας στην Ισπανία είχε άμεσο αντίκτυπο στην πολιτική κατάσταση της εποχής. Οι φιλελεύθερες τάξεις της Ευρώπης επικρότησαν την ηρωική ενέργεια του Ριέγο και το ισπανικό Σύνταγμα δεν άργησε να αποκτήσει οπαδούς: στις 2 Ιουλίου ο στρατηγός Πέπε προέβη σε διακήρυξη του Συντάγματος στη Νάπολη, στις 24 Αυγούστου ξέσπασε η επανάσταση στην Πορτογαλία, ενώ στις αρχές Μαρτίου του 1821, εξερράγη και στο Πεδεμόντιο. Και ενόσω ο καγκελάριος Μέτερνιχ κατέπνιγε τις ιταλικές επαναστάσεις κατ' εντολή του Συνεδρίου του Λάιμπαχ, έφτασε η είδηση πως ο Αλέξανδρος Υψηλάντης είχε εξεγερθεί ενάντια στην αυταρχική εξουσία της Υψηλής Πύλης στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, διακηρύσσοντας πως αγωνιζόταν για την ελευθερία των Ελλήνων.

Δεδομένου ότι η Ισπανία ήταν η πρώτη χώρα που είχε ανάψει το φτιλί της Επανάστασης, σύσσωμη η ευρωπαϊκή πολιτική διάνοηση, τόσο η απολυταρχική όσο και η φιλελεύθερη, θεώρησε πως η Ελληνική Επανάσταση ήταν μια ακόμη συνέπεια της Ισπανικής Επανάστασης και ότι, για τον λόγο αυτόν, είχε προκύψει άμεσα από εκείνη. Διαμορφώθηκε έτσι ένας ιδεολογικός χάρτης ο οποίος χώριζε, με μια ξεκάθαρη μονοκοντυλιά, την Ευρώπη στα δύο: η Ευρώπη του Βορρά ή Ευρώπη των Δυναστών και η Ευρώπη του Νότου ή Ευρώπη των Λαών, μεταβάλλοντας τη Μεσόγειο σε χώρο ελευθερίας και επανάστασης.

Αν εξεταστεί, υπό αυτή την οπτική, η Ελληνική Επανάσταση παύει να είναι ένα τοπικό συμβάν με διεθνή απήχηση και αφαιρείται από αυτήν ο χαρακτηρισμός της «κατ' εξαίρεση περίπτωσης», βάσει του οποίου έχει μελετηθεί παραδοσιακά. Έτσι, εντάσσεται στο περίπλοκο δίκτυο παραγόντων οι οποίοι, κατά τη δεκαετία του 1820, ευνοούν μια σειρά κινημάτων που, σε διεθνικό επίπεδο, κατέληξαν να μεταμορφώσουν το πρόσωπο της Ευρώπης.

Οι σχέσεις που την κρίσιμη αυτή ιστορική στιγμή δημιουργήθηκαν ανάμεσα στις δύο Επαναστάσεις, την Ελληνική και την Ισπανική, έχουν γίνει αντικείμενο μελέτης στη διδακτορική μου διατριβή με τίτλο *Filohellenismos hispánicos. Lo griego como referente de autorrepresentación en los discursos ideológicos de España e*

Hispanoamérica (1821-1824), στην οποία παραπέμπω τον αναγνώστη που επιθυμεί να εμβαθύνει στο θέμα. Το παρόν βιβλίο επικεντρώνεται αποκλειστικά και μόνο σε δυο πτυχές, οι οποίες όμως είναι θεμελιώδεις και αλληλένδετες: κατά πρώτο λόγο, στην ανασυρση από τη λήθη του πρώιμου ισπανικού Φιλελληνισμού, πολιτικής εμπνεύσεως, και, ως εκ τούτου, επαναστατικού, ο οποίος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αυτόχθων, λαμβάνοντας ως δεδομένο την απόσταση που τον χωρίζει από τον φιλανθρωπικό, πατερναλιστικό, επεμβατικό Φιλελληνισμό, ο οποίος άρχισε να εμφανίζεται σε άλλα ευρωπαϊκά έθνη, εν είδει Σταυροφορίας. Αυτός ο πρωτογέννητος ισπανικός Φιλελληνισμός, εκπορευόμενος από την πολιτεία και τους πολίτες, αλληλέγγυος και αδελφικός, θεωρούσε τους Έλληνες ίσους με τους Ισπανούς, γιατί αγωνίζονταν για τον ίδιο σκοπό: για την εθνική παλιγγενεσία στο όνομα ενός ένδοξου παρελθόντος, καθώς και για την οικοδόμηση μιας πατρίδας ελεύθερης, με τις αξίες του Διαφωτισμού και διεπόμενης από τον Νόμο, στην οποία δεν είχαν θέση οι δυνάστες.

Με την αποτυχία των ιταλικών επαναστάσεων και των φιλελεύθερων συνωμοσιών σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως ήταν η περίπτωση της Γαλλίας, η Ισπανία έγινε το καταφύγιο όλων των προγραμμαμένων για πολιτικούς λόγους, ασχέτως εθνικότητας και ατομικής συνθήκης. Στον χώρο τούτο ακριβώς, όπου κινούνταν ελεύθεροι και ο οποίος μεταβλήθηκε σε προνομιούχα σκηνή για τις συνωμοτικές δραστηριότητες της Φιλελεύθερης Διεθνούς, τοποθετείται η δεύτερη πτυχή την οποία θέλουμε να καταστήσουμε γνωστή με την παρούσα μελέτη: το σχέδιο που οργάνωσε το Κομιτάτο της Μαδρίτης, στα τέλη του 1821, για την παροχή βοήθειας στην Ελλάδα με την εκστρατευτική αποστολή τριακοσίων Ιταλών στρατιωτών και με τη σύναψη διπλωματικών σχέσεων μεταξύ Ισπανίας και Ελλάδας. Η ελληνική κυβέρνηση δέχτηκε αυτή την πρόταση τον Απρίλιο του 1822 και έθεσε σε λειτουργία μια άκρως μυστική διπλωματική γραμμή επικοινωνίας, βασιζόμενη σε μια επιχειρηματολογία καθαρά επαναστατική, εν είδει εναλλακτικής προς την επίσημη διπλωματική γραμμή που κρατούσε απέναντι στην Ιερά Συμμαχία και στις δορυφορικές προς αυτή χώρες, βασιζόμενη σε θρησκευτικούς, πολιτισμικούς και φιλανθρωπικούς λόγους. Οι πολιτικές συγκυρίες της ιστορικής στιγμής υπαγόρευαν τη ματαίωση του σχεδίου αυτού, το οποίο όμως είχε σημαντικές συνέπειες, αφού οδήγησε τον Ανδρέα Λουριώτη, τον διπλωματικό πράκτορα που ήταν επιφορτισμένος να τη φέρει εις πέρας, στη Μ. Βρετανία, όπου η ίδρυση του Φιλελληνικού Κομιτάτου του Λονδίνου, τον Φεβρουάριο του 1823, έπαιξε καθοριστικό ρόλο ώστε η ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης να είναι αυτή που γνωρίζουμε σήμερα.